

ŠE O NEMŠKI IN NAŠI MANJŠINI V ITALIJI

Antonio Segni se je predstavil svetu s svojo vlado

S svojo izjavo je samo še poglobil spor z Avstrijo - Težka dediščina fašizma

Novi ministrski predsednik je pretekli teden dobil v poslanski zbornici zaupnico, katera je zagotovila čisto demokrščanski vladi močno večino v parlamentu. Saj je za Segnija glasovalo 83 poslancev več, kot jih je nujno potreboval.

Značilno pri tem je, da so Segnija, ki je sam levičar, podprli vsi desničarski poslanci: predstavniki kapitala, to je liberalci, obe struji monarhistov in fašisti. Proti so pa glasovali republikanci, socialni demokrati, nennijski in seve komunisti. Levičarske struje iz Kršč. demokracije so zavoljo strankarske discipline sicer podprle Segnija, a so dale očitno razumeti, da se z njegovo politiko ne strinjajo, čeprav proti njegovi osebi nimajo pritožb.

Mož je namreč znan kot pošten in socialno čuteč značaj. Po poklicu je vseučiliški profesor, a je obenem veleposestnik na Sardiniji. Ko je bil svoj čas minister za kmetijstvo, je kljub temu izvedel v državi agrarno preobnovo, po kateri je prišel ob lep del svojih posestev. Pri razdeljevanju zemlje je šel celo dalje, kot je predpisoval zakon: kmetom je prostovoljno odstopil mnogo večje površine, nego je bil dolžan storiti!

ZAKAJ MU TOREJ NASPROTUJEJO?

Zato, ker je obstoj svoje vlade spravil v odvisnost od desničarjev in celo fašistov.

Segni ni sicer v vladni izjavi nikjer zatajil svojega socialnega prepričanja, a se je navzlic temu oslonil na liberalce, monarhiste in misovce. Zakaj je to naredil? Prej-kone zato, ker je menil, da je vsaka druga vlada nemogoča. Ko je Nenni odbil vsako podporo Fanfanijevi levičarski vladi, ni preostalo drugo kot iskati parlamentarno večino drugod ali razpisati **nove volitve**, ki bi pa razmer v državi ne mogle bistveno spremeniti. Neprestane volitve so ljudstvu odvratne, jemljejo parlamentarni demokraciji, ravno tako kot se je zgodilo v Franciji, sleherni ugled ter utirajo počasi pot diktaturi.

Zato je Segni ugriznil v kislino jabolko ter sprejel v parlamentu pomoč, od kogarkoli mu jo je hotel nuditi. Za razvoj dogodkov v državi nosi potemtakem polno odgovornost Pietro Nenni.

To umovanje je sicer pravilno, toda dejstvo ostane, da je Segni vendarle usmeril politiko Italije močno na desno ter s tem odbil od sebe napredne struje tudi v sami Kršč. demokraciji. Kako se je Segni močno zasaknil na desno, priča najbolj zgovorno njegova politika do nemške narodne manjšine na Južnem Tirolskem.

Spočetka se je zdelo, da se rimska vlada hoče izogniti skrajnemu spopadu z Avstrijo zavoljo nemške manjšine, ker so iz zunanega ministrstva prihajali glasovi, kako bo Italija naredila vse, da najde v tej zadevi sporazumno rešitev z Dunajem. Mi smo zato napisali, da »Rim gasi ogenj«.

NASTOP POSLANCA EBNERJA

Toda ker je Segni navezan v parlamentu na podporo desničarskih nacionalistov ter se jim za nobeno ceno ni maral zameriti, je ubral iznenada povsem drugačne strune. V poslanski zbornici je izjavil, da je »izvedba« manjšinske zaščite, predvidene v pariški pogodbi, zadeva, ki se tiče samo Italije in nikogar drugega.

Zastopnik Južnega Tirola poslanec Toni Ebner je pa odvrnil Segniju, da je obramba narodnih svoboščin manjšine utemeljena v mednarodnem dogovoru, ki ga je podpisala tudi Avstrija, in da ima zato tudi ona pravico zahtevati, da se dana beseda spoštuje in pošteno izvede. Če Italija meni, da je že v polni meri izpolnila vse svoje obveznosti, naj se stvar predloži razsodišču.

NADALJEVANJE FAŠIZMA

Ob teh besedah je v zbornici nastal vihar. Vik in krik se je še povečal, ko je Ebner omenil Posarje, Ciper in afriško-azijske narode, boreče se ravno tako za svobodo na svoji zemlji.

Uradna propaganda za iredentizem

Kako naj si v takih razmerah manjšine pomagajo? Nenaravno bi bilo od njih pričakovati, da mirno gledajo, kako se tuji pollaščajo njihove rodne zemlje, ter da se ne branijo. Vsako živo ljudstvo se je še vselej bojevalo, da ostane gospodar v svoji domačiji, ter je pri tem iskalo pomoči, kjer je moglo. Če je ni našlo v državi, kjer prebiva, jo je običajno iskalo pri svojem matičnem narodu.

Na to pot silijo rimske demokrščanske vlade tudi Južne Tirolce, ki so se v svoji bojarni, da postanejo s časom v rodni deželi brezpomembna manjšina, obrnili za pomoč na Avstrijo. S tem da se Segni izjavlja za nadaljnjo kolonizacijo prej čisto nemške dežele, se niti ne zaveda, kaj pravzaprav dela: da namreč kar uradno utemeljuje nekako neizogibnost južnotirolskega iredentizma, katerega bi istočasno rad za vsako ceno preprečil.

»BOJKOT TRŽAŠKEGA PRISTANIŠČA«

Posledice take ozkosrčne in kratkovidne politike so danes vsem vidne. Spor med

Zastopnik nemške manjšine je pribil, da povojne demokrščanske vlade ne delajo drugega, kot nadaljujejo politiko kolonizacije Južnega Tirola, započeto od Mussolinija. Italijani, ki so po prvi svetovni vojni ob priključitvi dežele tvorili 3 odstotke prebivalstva, so do danes narasli v Južnem Tirolu že na 35 odstotkov.

Na to je Segni ob burnem ploskanju večine parlamenta odgovoril, naj bodo Italijani le mirni, zakaj vlada bo hranila brez omahovanja njihovo pravico, zajamčeno jim v ustavi, da se lahko **svobodno naseljujejo** kjerkoli v notranjosti države. Kaj sledi iz te izjave novega ministrskega predsednika?

Da bo demokrščanska vlada še nadalje dovoljevala neovirano priseljevanje tujcev na manjšinsko ozemlje. To se bo godilo, četudi velika mesta v državi, kot Genova in Milan, navzlic ustavi branijo tujim delovnim silam naseljevanje, dokler niso prej vsi domačini zaposleni. Enaka pravica se narodnim manjšinam, kot vidimo, ne priznava. Segnijeva politika je pa tudi nasprotna krščanskim načelom in prirodni pravu, po katerem ima vsak narod ne le pravico do lastnega jezika, temveč tudi **do lastne domačije**, v katero ne sme noben sosed načrtoma in nasilno vdirati. Ta pravica, katero na priliko Švica dosledno spoštuje, ne velja v katoliški Italiji.

Avstrijo in Italijo se iz dneva v dan pogloblja ter zavzema čedalje ostrejša oblika.

V rimskem in dunajskem parlamentu se vrste napadi na soseda, s katerim so doslej živeli v prijateljstvu, Avstrijci pretijo, da bodo predložili vprašanje Južnega Tirola velesilam ali Združenim narodom, ter so obenem že začeli tudi gospodarsko borbo proti Italiji. Odpovedali so velika vladna naročila turinskemu podjetju Fiat ter preučujejo tudi druge ukrepe.

Vplivni dnevnik Salzburger Nachrichten poroča, kako se dunajska oblastva pečajo z mislijo, da bi povišala železniške in carinske pristojbine na vse italijansko blago, ki prihaja čez avstrijsko mejo, ter obenem ustavila ves prevoz avstrijskega blaga skozi tržaško luko. Trgovinski promet naj bi se usmeril skozi jugoslovansko Reko. Kaj bi tak ukrep pomenil za naše mesto, ni potrebno pojasnjevati. Avstrija je namreč država, ki se od evropskih dežel najbolj poslužuje Trsta. Če bi odpadla, bi bil to si-

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

MACMILLAN JE ZAPUSTIL MOSKVO

Britanski ministrski predsednik se je po 10-dnevnom potovanju po Sovjetski zvezi vrnil s spremstvom domov. V Rusijo je bil šel, da poižve, ali bi se dal navzlic vsem težavam doseči z boljševiki kak pravi sporazum, ker danes noben odgovorni državnik na svetu ne želi vojne.

In res so razgovori tekli spočetka precej ugodno. Macmillan je slišal na sprejemih same pohvale. Toda Hruščev je iznenada javno zelo ostro napadel zapadnjake, kar je bil dokaz, da je naletel pri Angležih na nepričakovane težave. Pozneje se je dejansko izkazalo, da se Rusi in Britanci nikakor niso mogli zediniti niti v vprašanju Berlina niti mirovne pogodbe z Nemčijo.

Zdelo se je, da se bo Macmillan vrnil v London s polnim neuspehom. Šele proti koncu obiska se je ozračje spet razvedrilo. Ob sklepu razgovorov je bilo priobčeno skupno poročilo, v katerem je povedano, da so bili razgovori navzlic vsemu »zelo koristni«, ker so povečali medsebojno razumevanje ter tako dali doprinos »k ohranitvi in utrditvi miru v svetu«.

Sklenili so, da se morajo predstavniki zapada in vzhoda spet sestati ter nadaljevati pogajanja.

NAPAD NA GROBNICO

Včeraj ponoči so neznanci izvršili v okolici Trenta bombni napad, ki je izzval veliko razburjenje v deželi Tridentinsko-Južni Tirol in po vsej državi. Bomba, položena ob vhod spomenika, v katerem leži truplo italijanskega narodnega mučenika Cesara Battistija, k sreči ni povzročila velike škode, a je globoko užalila narodno in človeško čustvovanje javnosti.

Zastopnik Južnih Tirolcev poslanec Ebner je takoj napad ostro obsodil ter izrazil upanje, da bodo oblastva krivce izsledila ter brez usmiljenja kaznovala.

MAKARIOS SPET V DOMACIJI

V nedeljo se je po 3-letnem izgnanstvu vrnil nadškof Makarios na Ciper. Tisočglave množice so ga pozdravljale na vsem potu od letališča do sedeža škofije. Njegovo vozilo je spremljalo 20 motoristov, ki so bili vsi šele pred dnevi izpuščenji iz ječ. Zvonovi grško-pravoslavne cerkve so bučali in naznanjali svetu radost prebivalstva.

Makarios je izrazil zadovoljstvo nad doseženim sporazumom, češ da se je z njim »končala žaloigra zadnjih 4 let«. Volitve v ciprski parlament, je rekel, bodo razpisane v približno enem letu.

Drenj množice je bil tolik, da so ljudje zlezli celo na strehe, da bi videli slavnega povratnika. Pri tem se je v Nicosii na nekem poslopju udrla streha in nad sto oseb je tresčilo v globino. Dvanajst jih je bilo ranjenih, ostali so se pa samo hudo prestrašili.

ISTRSKI BEGUNCI SO ZADOVOLJNI

Tako imenovani Narodno-osvobodilni odbor (CLN) istrskih Italijanov v Trstu je prvič dal javnega izraza svojem zadoščenju nad politiko, ki jo namerava izvajati Jugoslavija do italijanske manjšine v Istri.

Mešani italijansko-jugoslovanski odbor je namreč na zadnjem zasedanju v Beogradu sklenil, da je treba spet odpreti v Istri vse tiste italijanske šole in otroške vrtce, ki so bili zaradi pomanjkanja učencev začasno ukinjeni. Jugoslovani so pa celo pripravljene osnovati nekatere laške šole tudi tam, kjer po londonskem sporazumu niso bile predvidene. Tako bodo ustanovili italijansko osnovno šolo v Savudriji, na reškem učiteljsku pa odprli poseben odelok za laške dijake.

Sprejeto je bilo obenem načelo, da morajo na vseh šolah biti učitelji in profesorji iste narodnosti kot učenci. Zato bo vse slovensko in hrvatsko učno osebje, ki je bilo po sili razmer nameščeno na istrskih laških šolah, zamenjano postopoma z italijanskim.

Kaj dobe Slovenci?

V zameno so Italijani voljni tudi na Tržaškem otvoriti slovensko osnovno šolo, ki po londonskem dogovoru ne pritiče naši manjšini. To se bo zgodilo v Brišćikih blizu Zgonika.

Važnejše pa je, kar je Italija pripravljena storiti za naše učitelje in profesorje. V londonskem sporazumu je bilo, kot znano, določeno, da se dà tistim našim šolnikom, ki nimajo potrebnih diplom, prilika narediti naknadne izpite v dobi 4 let. Zdaj se ta rok **podaljša za 2 leti, in sicer do 5. oktobra 1961.** Prav tako se slovenskim šolnikom zagamči **stalnost službe in pravica do pokojnine.** Takisto namerava Rim moralno in gmotno podpreti tisto slovensko učno osebje, katero ima sicer diplome, a jih je pridobilo v Jugoslaviji. V čem bo ta pomoč obstajala, nam ni še jasno. Najbrž pojdejo oblastva tudi tem šolnikom na roko, da lahko položijo dopolnilne izpite.

To so za sedaj obljube. Če in kako jih bo Italija izpolnila, bo pa pokazala bodočnost.

V Beogradu so se pogajali tudi o dvojzičnosti na Tržaškem in v Istri, a niso še prišli do končnih zaključkov in sklepov.

AVSTRIJSKI KATOLICANI

O SEGNIJEVI VLADI

Vodilno glasilo avstrijskih katoličanov Die Furche trdi v zadnji številki, da demokristjanski desničarji, združeni z monarhisti in fašisti, ne ogrožajo le obstanka Južnih Tirolcev, temveč odpirajo temne poglede tudi na notranjepolitični razvoj Italije in »vse svobodne Evrope«. Te skupine, ki podpirajo Segnijevo vlado, označuje list za »zaklete sovražnike človečanskih pravic, svobode in demokracije«.

STIRI URE JE GOVORIL

Avstrijski zunanji minister Leopold Figl je včeraj odgovoril na interpelacijo, katero so glede Južnega Tirola bili naslovili na vlado zastopniki vseh strank v dunajskem parlamentu.

O vprašanju manjšine je imel govor, ki je trajal 4 ure. Ob sklepu je zapretel, da bo Avstrija, ako ne doseže z Italijo zadovoljive mirne rešitve, predložila zadevo Južnega Tirola v rabsodbo mednarodni politični javnosti.

GRŠKA PETLETKA

Spor zaradi otoka Cipra je zadnje čase tako zaposlil mednarodno javnost, da so ljudje popolnoma prezrli drug zelo važen dogodek v političnem življenju Grčije, in sicer petletni načrt, ki se je začel izvajati januarja in s katerim se hoče Grčija iztrgati iz gospodarske zaostalosti ter zatreči ali vsaj ublažiti brezposelnost v deželi.

Življenjske razmere na Grškem niso dobre. Država uvaža več ko izvažata in se zato ne more rešiti primanjkljajev in dolgov. Petletka, za katero mislijo potrošiti milijardo dolarjev, naj bi narodni dohodek Grčije povečala za 35 odstotkov. Denar bodo uporabili predvsem za modernizacijo poljedelstva, razvoj industrije, gradnjo velikih električnih central, novih cest, osuševalnih prekopov in številnih hotelov, da bi dežela imela primerne dohodke tudi od tujskega prometa.

Rusi in zapadnjaki

Glavni cilj petletke pa je, da začne Grčija načrtno izkoriščati svoja prirodna bogastva. Tako nameravajo odpreti premogokepe, ki naj bi dajali državi letno 1 milijon 800 tisoč ton rjavega premoga; iz ležišč petroleja hočejo letno izčrpati 1 milijon 300 tisoč ton nafte, s katerimi naj bi se krila domala vsa domača potreba po tekočem gorivu.

Teh velikih načrtov pa Grčija ne more izvršiti iz lastne moči. Najvažnejše vprašanje je zato, kdo ji bo priskočil s posojili in strokovnjaki na pomoč. Če tega ne store zapadnjaki, bo Grčija prisiljena se obrniti na Sovjetsko Rusijo in njene zaveznike.

Vzhodne komunistične države že sedaj nudijo Grčiji posojila. Pred kratkim je bila podpisana med Moskvo in Atenami razen tega trgovinska pogodba, po kateri naj bi izmenjava blaga med obema deželama dosegla do 1. 1960 vrednost 24 milijonov dolarjev. To je dokaz, kako se sovjetski vpliv širi tudi v Grčiji.

Za vso pomoč Rusija danes ne postavlja nobenih političnih pogojev. Za sedaj zasleduje samo to, da Grčijo naveže nase. Njen pravi cilj pa je, da porine Grčijo v nekako nevtralnost med obema taboroma ter jo tako postopoma izmakne vplivu zapada.

MODEREN PAPEŽ

O sedanjem papežu je ob izvolitvi šel glas, da že zaradi visoke starosti ne bo mogel biti preveč delaven. Izkazalo se je pa prav nasprotno. Že v teh nekaj mesecih je Ivan XXIII. razvil tolikšno delavnost kot malokateri njegov prednik. Zanima se tudi za vse nove pridobitve. Pred kratkim je natančno opazoval helikopter, ki se je prvič spustil na dvorišče Sv. Damaza v vatikanskih palačah. Dal si je razložiti, kako deluje. Kmalu nato se je zvedelo, da bo papež 26. aprila z letalom potoval v Benetke, ko bodo tja prenesli truplo papeža Pija X.

MACMILLANOVA ŽENA

»Moj mož mi ni poslal niti ene razglednice«, je izjavila soproga angleškega načelnika vlade. »Kar se tiče njegovih pisem, me pa grabi obup. V Moskvo nisem šla z njim, ker so žene na takih poslovnih potovanjih samo v napotje«.

Gospa Macmillanova, ki je velika ljubiteljica rož, ni dobila doslej od moža še nobene cvetlice, ona pa mu ni še kupila kravate. Kljub temu se izvrstno razumeta.

Po svetu

JUGOSLAVIJA — Najmanjša vas v Jugoslaviji je Kobiljnjak, ki se nahaja na pobočju Petrove gore v zahodni Bosni. V njej živi le ena družina, kajti vse ostale so se po drugi svetovni vojni preselile v Banat.

SOV. ZVEZA — Moskovska znanstvena akademija je pred kratkim sporočila, da govori v Sovjetski zvezi 86 jezikov.

AVSTRIJA — V letošnji tujskoprometni sezoni bo vzdrževal zvezo med Dunajem in Švico nočni brzec, ki so mu dali ime: Dunajski valček. Progo Dunaj-Zürich bo prevozil v 13 urah.

BERLIN — V bivši nemški prestolnici je razstava narodnih noš in poročnih oblek z vsega sveta. Prireditelji so prejeli pošiljko celo iz Srednje Afrike. Na škatli je pisalo: »Vsebina: poročna obleka iz našega kraja.« Škatla je bila prazna.

AMERIKA — V San Franciscu so nedavno tega ustanovili dva zanimiva orkestra. V prvem nastopajo otroci od 2 do 4 let, v drugem pa ženske, stare od 60 do 78 let.

ANGLIJA — V nekaterih angleških mestih so gasilska društva uvedla za gasilce nove budilke. Te ne zvonijo, marveč oddajajo oster vonj po gorečem gumiju, volni in drugih smrdečih snoveh.

FRANCIJA — Arhitekt Millet je izdelal aluminijasto hišo, ki je varna tako pred potresi kakor pred poplavami, ker lahko ostane na vodni gladini. Hiša ima obliko pomaranče.

PETSTOLETNICA

Dne 2. marca je poteklo 500 let od rojstva papeža Hadrijana VI., ki je bil zadnji neitalijanski papež katoliške Cerkve. Bil je sin poštenega košarja v Utrechtu na Nizozemskem. Zaradi njegove izredne nadarjenosti so fanta poslali v latinske šole. Komaj je Hadrijan Dedel bil posvečen v mašnika, so ga imenovali za profesorja bogoslovja. Njegova predavanja so vzbudila pozornost tudi na vladarskem dvoru, tako da je cesar Maksimilijan imenoval Dedela za vzgojitelja svojega sina, poznejšega mogočnega Karla V.

L. 1522 je bil Dedel izbran za naslednika papeža Leona X. Izvoljen je bil soglasno, čeprav je bil odsoten in ni še nikoli videl Italije. Pri Rimljanih ni bil kaj nič priljubljen, ker je bil tujec. Nahujskano prebivalstvo ga je ob vходу v Rim sprejelo z žvižgi in ga imenovalo »barbara«. Plemstvu se je zameril, ker se je boril proti njegovi izprinenosti, znal je pa trdo prijeti, če je bilo treba, tudi kardinale. Zgodilo se je, da je dal rimske cerkvene dostojanstvenike z zvonjenjem dvigniti sredi noči iz postelj, da se zberejo k skupnim molitvam. V postu so pri papeški mizi pili namesto vina vodo in jedila so bila zelo pičila.

Hadrijan VI., ki je kot edini papež novejšje dobe prevzel naziv po svojem krstnem imenu, je umrl osamljen v Lateranu, tedanjem bivališču papežev. Zastrupil se je z gobami. Nekateri zgodovinarji trde, da so mu bile gobe podtaknjene.

Antonio Segni se je predstavil svetu s svojo vlado

(Nadaljevanje s 1. strani)

len udarec za celotno tržaško gospodarstvo.

Stavljen je bil tudi predlog, naj se slehernemu italijanskemu državljanu, ki potuje v Avstrijo, naloži posebna vstopna pristojbina v znesku 4 tisoč šilingov ali okoli 100 tisoč lir.

»FORA I SCAVI!«

Iz vsega tega lahko spoznamo, kako nevarno so se že razvnele strasti v obeh sosednih državah. Položaj se je še poslabšal zaradi uličnih demonstracij dijaštva v mnogih mestih Italije in Avstrije. V Rimu so dijaki nosili po cestah napise, na katerih je bilo rečeno, da teče meja Italije — pri Dunaju. Policija si ni upala teh norih nacionalističnih gesel nemudoma odstraniti. Dijaške ulične povorke so bile tudi v Tr-

stu, kjer so se nacionalistični fantalini znašali tudi nad tukajšnjimi Slovenci. Po zgledu župana Franzila in predsednika Kat. Akcije Sardosa so protestirali proti dvojezičnosti. Obenem so vpili: »Abbasso i gnochci« (psovka za Nemce) in »Fora i šcavi! — Ven s Slovenci!«

Taki izgredi dijaških zelencev so sicer trenutno brez vsakega političnega pomena, a nam na žalost žarko osvetljujejo, kam plove mladi rod Italije. Okužen in razžrt je do mozga od raka fašistične narodne nestrpnosti. Ko bodo fantalini dorasli ter že po bioloških zakonih prevzeli vodstvo naroda, utegnejo spraviti državo v sila nevaren položaj. Njihova slepa nacionalistična strast bi mogla zaplesti Italijo v težka nasprotja z vsemi sosedi, tako da bi razumno sožitje med narodi postalo v Evropi kratkomalo nemogoče.

VOLITVE NA TRŽASKEM VSEUČILIŠČU

Včeraj in danes bi na vseučilišču morali voliti novo stanovsko predstavništvo visokošolcev. V volilni boj je nameravala prvič poseči tudi Slovenska akademska lista Adria, zaradi katere pa je v vrstah italijanskih nacionalističnih visokošolcev prišlo do velikega prepira. Fašistovsko usmerjeni akademiki so v znak protesta umaknili svojo listo, medtem ko je tribun odredil, naj se volitve odložijo, dokler razsodišče ne odloči, ali se sme slovenska lista sploh udeležiti volitev.

Ker je razsodišče razglasilo, da po obstoječih predpisih ni mogoče zabraniti slovenskim visokošolcem, da nastopijo z lastno listo, so nacionalistični italijanski akademiki ustanovili »Odbor za javno blaginjo«, katerega naloga naj bi bila preprečiti s katerikoli sredstvom volitve.

Toda v torek je rektor vseučilišča volitve kratkomalo prepovedal, češ da to zahteva »javna varnost«. Katoliški in levičarski italijanski akademiki, ki imajo na vseučilišču večino, so proti odredbi takoj protestirali ter od rektorja zahtevali, naj sklep prekliče. Protestno brzojavko so poslali tudi prvo svetnemu ministru.

FEBRUARSKA POMLAD

Minuli mesec je bil eden najtoplejših februarjev v zadnjih 30 letih. Tako temperatura (do 19 stopinj) so zaznamovali zadnjič konec februarja l. 1926. Kljub lepemu vremenu pa kmetovalci niso zadovoljni. Zemlja kliče že po dežju, ker je čas zgodnjih setev pred vrati. Poljedelci se tudi boje, da utegne marec poslati kaj slane na prve posevke.

»ATOMSKE TOPLICE«

Iz Jugoslavije smo prejeli zanimivo sporočilo o »Atomskih toplinah« v bližini vasi Podčetrtka, ki leži na Štajerskem tik ob hrvaški meji. Z vodo, vsebujočo jedrske snovi, so bile ozdravljene že težje bolezni na jetrih in obistih, ljudje so se rešili žolčnih kamnov in celo raka.

OBVESTILO

Naročnike, katerim smo poslali položnico, a je niso še izpolnili, prosimo, naj to nemudoma opravijo, ker jim bomo drugače morali list ukiniti.

Uprava

SLEPI DOBROTNIK

Pred kratkim so po vsem svetu obhajali 150-letnico rojstva Louisa Braillea, ki je najbolj nesrečne ljudi, to je slepce, zopet vrnil v človeško skupnost.

Mož je bil rojen v predmestju Pariza v hiši skromnega sedlarja. Mali Louis se je najraje igral v očetovi delavnici. Nekega dne je bil oče ves zatopljen v delu in ni imel časa paziti na malega. Kar nenadoma zasliši obupen vzrok, se ozre in vidi triletnega sinčka, ki si je med igro porinil dolgo šilo postrani skozi obe očesi. Lojzek je popolnoma oslepel.

Nesrečni fantek je po prizadevanju domačega župnika prišel v zavod za slepce. Tam je požrtvovalni učitelj Valentin Huy učil slepe otroke. Iz lesa je izrezal velike črke, da so jih slepci otipali in skladali preproste besede. S takimi preprostimi sredstvi se niso daleč prišli.

Braille, ki se je razvil v bistrega petnajstletnega dečka, je slučajno slišal, da je neki stotnik francoskega topništva izumil poseben sistem luknjic na tenki lepenki. Če so vojaki luknjice na fronti v temi otipavali, so lahko po posebnem ključu razbirali tajna sporočila. Fant je mislil, da bi se tega sistema lahko poslužili tudi slepi. Šel je k stotniku, ki mu je razložil pisavo. Braille je nato razmišljal, kako bi pisavo luknjic in pik izpopolnil.

Komaj 16 let star je svoje sotrpine iznenadil z novo pisavo. Uradna javnost pa mu je nasprotovala. Prepovedali so mu celo govoriti o svoji iznajdbi. Fant pa ni popustil. Svojo pisavo je neprestano spopolnjeval in celo posebno stenografijo za slepce je sestavil.

Prizadevna vztrajnost ni ostala brez uspeha. Ni imel niti dvajset let, ko je postal profesor na zavodu za slepe. L. 1850 so njegovo pisavo sprejeli po večini držav. Uspeha se pa ni dolgo veselil, ker je že dve leti nato umrl. Umrl pa je z zavestjo, da je njegova osebna nesreča postala blagoslov za tisoče in tisoče sotrpinov.

POPRAVEK

V poročilu o 2. letnem občnem zboru Sindikata slovenskih šolnikov v Gorici, ki smo ga objavili v zadnji številki, se mora 13. vrsta pravilno takole glasiti: »... zastopniki tržaškega in goriškega sindikata so iskali pomoči pri predstavnikih raznih italijanskih strank« in ne šol, kot smo zadnjič pometoma poročali.

(Uredništvo)

Tržaškega

TRŽASKI MESTNI SVET

Na torkovi seji so svetovalci razpravljali o novi ureditvi tramvajske in trolejbusne službe. Kot v drugih večjih mestih tudi v Trstu teže za tem, da bi tramvaje postopno zamenjali s trolejbusi in avtobusi, ki se boljše ujemajo s potrebami sodobnega prometa. V zvezi z deli na ulici Giulia je padel predlog, naj se na progi proti Sv. Ivanu takoj uvede trolejbusna zveza, čemur pa je večina svetovalcev nasprotovala, češ da bi morali v tem primeru večino tramvajev takoj zamenjati. Pri Sv. Ivanu je namreč klonica, od koder dnevno odpelje 178 voz na razne proge v mestu. Zato je svet sklenil, naj po ulici Giulia še nadalje vozi tramvaj, o splošni preureditvi te službe pa bo svet razpravljal na prihodnjem zasedanju.

V začetku seje je komunist Pogassi opozoril župana, da je svet svoj čas bil sklenil sestaviti komisijo izvedencev, ki naj vladi obrazlože najnujnejša gospodarska vprašanja Trsta. Komisija je danes tembolj potrebna, ker se tukajšnji gospodarski položaj slabša in ker ministrski predsednik Šegni v prvem govoru pred parlamentom Trsta sploh ni omenil, kakor je tudi prezrl vprašanje avtonomne dežele.

Župan je odgovoril, da bo komisija izvedencev sicer sestavljena, a da je občina sama medtem že opozorila vlado na pereča tržaška vprašanja. Kar zadeva deželno avtonomijo, je župan pripomnil, da bo vladi poslal resolucijo, ki jo je bil svet že sprejel.

Odbornik za javna dela je zatem pojasnil svetovalki Bernetičevi, da je občina pričela asfaltirati vse stranske ceste v Trebčah, na Proseku, Kontovelu v Sv. Križu ter na Opčinah.

KROGLE

O vaških potrebah in željah

Krogle so majhna vas, ki se nahaja nedaleč od Doline. Vanjo pa prav radi zahajajo zlasti Tržičani, saj imamo pred vasjo kar dve gostilni. Pred nekaj leti so v bližini zgradili dolinski občinski dom in sedaj zidajo še vojašnico za financarje. Nad vasjo je kamnolom, kjer pridobivajo gramoz, ki služi vsej naši občini. Še više nad vasjo imamo slikovito jamo ter tako imenovani »Bošket«, od koder se tujcu nudi krasen razgled po vsem Bregu.

Potem ko smo opisali glavne vaške zanimivosti, pripomnimo, da bi morala dolinska občina pri nas še marsikaj urediti. Hiša št. 3 je na primer prava podrtija, ki je nihče

CESTITAMO!

Te dni je na tržaškem vseučilišču diplomiral iz leposlovja gđc. Marta Legiša, profesorica na slovenski nižji gimnaziji v Trstu in hčerka priznanega živnozdravnika dr. Mirka Legiša iz Mavhinj.

K uspehu ji prisrčno čestitajo vsi njeni prijatelji in znanci. Danes se z njo tembolj vesele, ker je slavljenska prvi doktor, ki je izšel iz slovenskega klasičnega liceja v Trstu.

Čestitkam se iz srca pridružujeta tudi uredništvo in uprava Novega lista.

Gđc. Marti Legiši iskreno čestitata tudi Krožek slovenskih izobražencev v Trstu in KSI v Gorici.

že 20 let ne uporablja. Mimo te podrtije pa gre cesta, ki je na tem mestu tako ozka, da hudo ovira promet. Ali res ni mogoče to razpadlo poslopje odstraniti? Poleg tega je tudi cesta sama v zelo slabem stanju ter bi jo bilo treba čimprej popraviti.

Pred leti je občina zgradila v vasi pralnico, ki pa nima strehe in je obenem brez luči. Občino zato prosimo, naj upošteva naše potrebe in želje ter poskrbi, da se ta drobna vprašanja čimprej zadovoljivo rešijo.

DÉVIN

Uredi naj se avtomobilsko pristajališče

Da se naše naselje postopno spreminja v čedalje privlačnejše tujskoprometno središče, smo spoznali zlasti zadnji dve nedelji, ko je našo obalo obiskalo toliko tujcev kot še nikoli doslej ob tem času. Pri tem pa se je obenem izkazalo, da je treba pri nas še marsikaj urediti, če hočemo, da bomo od tujskega prometa imeli več koristi.

Kar je zlasti zadnji čas najbolj padlo v oči, je pomanjkanje primerne prostora, kjer bi se lahko ustavljala vozila, namenjena k morju. Obe zadnji nedelji je namreč zaradi ogromnega števila avtomobilov nastala v malem pristajališču in na cesti proti trgu tolika zmeda, da je morala poseči vmes policija, ki je v določenem trenutku prepovedala avtomobilom vstop v pristajališče.

Iz tega izhaja, da je treba še pred poletno sezono pripraviti nekje v vasi poseben prostor, na katerem naj pristajajo vozila. Od tu pa naj tujci gredo k morju peš. Občina je, kot slišimo, letos vključila v proračun nekaj milijonov lir za avtomobilsko pristajališče, a se ni še odločila, v katerem delu vasi naj ga zgradi.

Ob cesti od trga proti Sesljanu so na občinske stroške te dni postavili nove neonske luči, v kratkem pa bodo enake luči namestili še ob cesti proti Štivanu.

SMRT SLOVENSKEGA REDOVNIKA

V sredo prejšnjega tedna se je na Istrski cesti v Trstu pripetila smrtna prometna nesreča, katere žrtev je postal 51-létni redovnik o. Friderik Kosič. Pokojnik si je pred kratkim nabavil malo motorno kolo in se na dan nesreče prvič vozil po mestu. Po kratkem obisku pri materi in sorodnikih se je vračal v frančiškanski samostan v ul. Rossetti, toda na Istrski cesti je z vozilom iznenada trčil v tovornik, padel podenj ter bil na mestu mrtev.

Pokojnik se je rodil v Smarjah nad Koprnikom ter bil 20 let misijonar na Kitajskem, od koder so ga leta 1952 tamkajšnja oblastva izgnala. Od tedaj je opravljal dušnopastirsko službo v tržaški župniji, ki jo vodijo frančiškani, ter obenem stalno obiskoval bolnike v glavni bolnišnici. Z njegovo smrtjo je frančiškanska župnija v Trstu ne samo zgubila edinega slovenskega redovnika, temveč obenem plemenitega duhovnika, ki si je v svojem dolgem misijonskem delovanju pridobil bogata življenjska izkustva.

Naj mu bo Stvarnik bogat plačnik za vso požrtvovalno delo na tej zemlji. Užaloščenim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Virgilu Ščeku v spomin

Toda ko so okoli 3. ure zjutraj 5. aprila segli v boje še vojaki brigade Lombardia, je bilo kmečkega odpora kmalu konec. To še zlasti zategadelj, ker so se pehota bili pridružili tudi mornarji, pripeljeni na torpedovki v krniški zaliv, da tudi s te strani obkolijo Krnico in odrežejo kmetom umik proti obali. Še predpoldne se je pehota združila z mornarji, gnala kmete proti morju, a jih pri tem uklenila v obroč, iz katerega se niso mogli več rešiti. Njihova usoda je bila zapečatenata.

Vojaštvo je skupno s fašisti zasedlo vse ceste, ki vodijo proti Krnici, tako da je bil vsak pobeg nemogoč. Značilno za tedanje razmere je, kako so Il Piccolo in ostali časniki pisali kot o samo po sebi umevni stvari, da s pehoto in mornarico sodelujejo v bojih tudi črnosrajčniki, čeprav so bili po obsto-

29.

Dr. E. BESEDNJAK

ječih zakonih ravno taki zasebniki kakor člani Političnega društva Edinosti ali katerekoli druge politične stranke. Proti hrvatskim kmetom so fašisti spravili na noge, kot je bilo brati v časopisju, svoje oborožene oddelke iz vse Istre in okoli sto črnosrajčnikov je šlo nad Krnico tudi iz Trsta.

GOREČE VASI

Taki premoči se kmetje seveda niso mogli upirati. Vojaštvo je razen Krnice zasedlo vse vasi v okolici, ki so bile izvečine prazne. Niti starcev niti otrok ni bilo najti, le živina je bila ostala v hlevih. Čeduti niso fašisti tu našli nikjer odpora, so brez odlašanja sklenili, da se je treba nad prebivalstvom maščevati.

Začeli so sežigati hiše v vaseh Mali in Veliki Vareški, naselje Šegotiči, rojstni kraj Cilige, je pa zgorelo do tal. Zatem so črnosrajčniki vdrli v selo Muntvoran in tudi tu sežigali kmečke domove. Ista usoda je doletela vasi Cvek in Cukoni.

Poveljniki vojaških edinic so na vse početje črnosrajčnikov brezbrizno gledali ter niso niti s prstom mignili, da bi te zločine preprečili.

Generalni civilni komisariat za Julijsko krajino v Trstu je priobčil o bojih in požigih v južni Istri uradno obvestilo, ki pa ni bilo v polnem skladu z resničnostjo. V njem je bilo rečeno, da je »javno oblastvo **brzo poseglo vmes** in da se mu je posrečilo onemogočiti nadaljnja maščevalna dejanja« fašistov ter vzpostaviti povsod red.

Ta uradna izjava komisariata je pa med našimi ljudmi izzvala samo veliko nevoljo.

Neposredne priče dogodkov so namreč z lastnimi očmi videle, kako »**brzo je javno oblastvo**« vzelo v zaščito imetje hrvatskega prebivalstva. Zganilo se je šele tedaj, ko so bili kmečki domovi že do tal požgani. Tako, kot se je tedaj godilo vseh povsod v naših krajih! Oblastvo je vselej poseglo vmes, kadar so fašisti svoje zločinsko delo že opravili.

»VOLILNA AGITACIJA«

Sporočilo generalnega komisariata je bilo popolnoma resnično le v tej točki, da je oblastvo zaprlo »povzročitelje dogodkov« ter obnovilo v južni Istri popoln red in mir. Med povzročitelje so seveda spadali samo hrvatski kmetje, nikakor pa ne fašisti. Kako

(Nadaljevanje na 5. strani)

== Dopisi iz Goriške ==

GORISKI POKRAJINSKI SVET

Na seji, ki je bila 21. februarja, je goriški pokrajinski svet soglasno potrdil več sklepov upravnega odbora. Tako je odobril izplačilo 137 tisoč lir, ki so jih potrošili za božična darila otrokom uslužbencev pri pokrajini. Za razne kulturne prireditve v letu 1959 je določil 1 milijon 300 tisoč lir podpore. Svet je nato vzel na znanje, da je ministrstvo za javna dela nakazalo 100 milijonov lir za zgradnjo srednje industrijske šole v ulici Duca d'Aaosta.

Svetovalci so zatem sklenili, da se popolnoma preuredi šolsko poslopje na trgu Julia, od koder se je geometrska šola pred kratkim preselila v novo poslopje v ulici Diaz. V starem, a prenovljenem poslopiju bo pa imela sedež italijanska realna gimnazija, ki je danes še vedno v prostorih bivšega goriškega osrednjega semenišča v ulici Seminario. Za ta dela bo pokrajina potrošila 46 milijonov lir.

Svet je tudi odobril 6 milijonov lir za razširjenost ceste na Majnici ter sklenil prodati goriški občini 2600 kv. metrov zemljišča v ulici Giustiniani, kjer bodo zgradili več ljudskih hiš.

Svetovalci so končno dolgo razpravljali o odškodnini, ki naj jo prejmejo poljedelci za boj proti kužnim boleznim med govejo živino. V pokrajini je decembra 1957 bilo 14.680 glav goveje živine, od katerih jih je bilo nad tisoč okuženih. Mali in srednji kmetovalci, ki so bolno živino zaklali, so od pokrajine prejemali odškodnino. Odstei pa bodo odškodnine deležni tudi večji posestniki.

IZ JAMELJ

Zvedeli smo, da bodo vsa dela v naši novi šoli zaključena do konca maja. Jamlje so bile v prvi svetovni vojni popolnoma uničene in le kraška odločnost ter naša neporušna duhovna navezanost na rodno grudo sta nam dali moči, da smo jih obnovili in celo zgradili nove predele vasi. Za novo šolo smo se dolga leta potrpežljivo borili. Zato smo zelo zadovoljni, da se bo redni pouk prihodnje šolsko leto pričel v novem poslopiju.

V zgornjih Jamljah so predpretekli teden v okviru zimskega delovišča dogradili 300 m ceste, ki je šest metrov široka. Upajo, da bo ta pot prihodnje leto povezana z ono, ki pelje na obmejni prehod pri Klaričih.

IZ DOBERDOBA

Doberdobci smo se kar oddahnili, ko smo zvedeli, da so tržaški orožniki končno spravili v »keho« tri roparje iz Ronk, in sicer 17-letnega Aleksandra Pacorja, 22-letnega Narija Steffeta in 18-letnega Jožefa Zottija.

Ta trojica zlikovcev je zlasti ponoči vznemirjala potnike na cesti Selce - Doberdoba. Prva njihova žrtev je bila učiteljica Almira Vescovi iz Doberdoba, katero sta napadla dva zakrinkana roparja ter zahtevala od nje denarja. Ker ga ni imela, sta ji odnesla zapestno uro.

Naslednja žrtev je bila 22-letna Ada Fertolia iz Doberdoba, ki je šla peš iz Selc proti Doberdobi. Tudi njo sta napadla dva zakrinkana mladeniča ter jo nasilno spravila s ceste. Iz rok sta ji odvzela torbico,

misleč, da nosi s seboj denar. Hotela sta ji nato ukrasti tudi zapestno uro, a ju je v odločilnem trenutku preplašil avto, ki je z močno lučjo razsvetlil vso okolico. Dekle je vozilo ustavilo in se je z njim odpeljalo do prvih hiš v Selcah.

Pozneje se je ugotovilo, da sta prvi nasilni rop zagrešila Pacor in Steffe, drugega pa Pacor in Zotti. Zapestno uro učiteljice Almire so našli v Ronkah, kjer jo je Pacor prodal nekemu mladeniču, Adino torbico, v kateri je bilo nekaj brezpomembnih ženskih stvari, pa na polju.

Gre, kot vidimo, za skvarjene mladeniče, ki so za človeško družbo nevarni. Njihov poglavar je bil Pacor, ki je bil zaradi tatvine že lani prijavljen orožnikom. Za svoja huda dejanja bodo morali verjetno dati odgovor pred porotnim sodiščem.

Pred kratkim smo poročali o občnem zboru Vzhodno-furlanskega vodovodnega konzorcija (CAFO), ki so se ga udeležili tudi naši občinski zastopniki. Med drugim je bilo tedaj dogovorjeno, da bodo potrošniki letos plačevali 80 lir pristojbine za en kub. m vode, to je 20 lir manj, kot je bilo prvotno mišljeno. Pristojbina pa je le začasna, kajti nieno višino bodo končno določili na eni prihodnjih sej konzorcija. Upamo, da jo bodo še znatno znižali, saj drugod plačujejo konzorciju le 35 lir za kub. meter vode.

V ponedeljek so otvorili novo delovišče, pri katerem je zaposlenih 76 delavcev. Ministrstvo za javna dela bo za popravila na občinskih cestah v Doberdobi, Dolu in Jamljah prispevalo 1 milijon 200 tisoč lir.

SMRT GORISKE GROFICE

V soboto je v svojem stanovanju na Travniku umrla v 98. letu starosti goriška grofica Lidija Nordis-Lenassi. V ponedeljek so položili njene telesne ostanke k večnemu počitku. Pokojnica je dolgo let živela v Solkanu, kjer je imel njen brat Adone do konca prve svetovne vojne veliko lesno in mlinsko industrijo. Dolgo let je imela za družinsko pomočnico Solkanko Pavlo Drašček.

Blagi pokojnici, ki je našim Solkancem storila marsikako dobroto, naj sveti večna luč! Njenim sorodnikom, med njimi dr. Tonklij, pa izrekamo globoko in iskreno sožalje.

STUDENTOVSKA DEMONSTRACIJA

Veliko število italijanskih dijakov je prejšnjo sredo zapustilo šolske prostore in demonstriralo zaradi dogodkov, ki se v zadnjem času vedno bolj zaostrujejo na Južnem Tirolskem. Množica študentov je končno odkorakala pred prefekturo na Travniku, kamor je odposlala štiričlansko zastopstvo. Goriški prefekt dr. Nitri je delegaciji obljubil, da bo tolmačil njihovo čustvovane višjim oblastvom.

RODITELJSKI SESTANEK. Ravnateljstvo nižje srednje šole v Gorici javlja, da bo v nedeljo, 8. marca ob 10.30 v šolskih prostorih v ulici Randaccio roditeljski sestanek. Vabljeni so starši in vzgojitelji dijakov.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

naj bi bili poklicani na odgovornost fašistovske požigalce, če so z redno vojsko sodelovali pri potlačanju »kmečkega punta!«

Črnosrajčniki so bili, razume se, popolnoma nedolžni, saj je uradno poročilo razglasilo, da so se bili napotili proti Krnici le na »volilno agitacijo.« Na agitacijo z orožjem v roki in javno oznanjajoč, da gredo v Krnico z namenom se polastiti osebe domačega visokošolca Cilige, da bi ga s silo vrgli čez mejo!

O tem protizakonitem naklepu fašistov je sporočilo generalnega komisariata seve previdno molčalo, četudi je bil ravno tu pravi vzrok in povod krvavih dogodkov v južni Istri. Najosnovnejši pravni čut hrvatskih kmetov se je namreč z vso močjo uprl predrzni samovolji črnosrajčnikov, ki so, teptajoč obstoječe postave, hoteli delati nasilje domačinu. Če država sama noče spoštovati zakonov in zaščititi Cilige, so si mislili, ga bomo pa mi branili.

Pri tem si pa preprosti kmetje niso bili niti malo v svesti, kako strašne posledice bo imele to njihovo samo po sebi moralno upravičeno mišljenje zanje, za njihove nesrečne družine in domove.

»NE MOREMO POMAGATI«

Da bo odpor krniških kmetov proti fašistom človeško razumljiv, moram dodati v pojasnilo še naslednje. S črnosrajčniki je naše prebivalstvo v južni Istri imelo že dalj časa kaj huda in žalostna izkustva. Tako je 3. marca pridrvelo sredi noči v Krnico 26 oboroženih fašistov iz Vodnjana ter s samokresi in bombami v rokah kratko malo vdrlo v stanovanja uglednejših vaščanov z namenom, da jih s silo odpeljejo in izžene iz države.

Že tedaj so iskali tudi vseučiliščnika Antona Ciligo, a ga niso našli. Ravno tako so se bili pravočasno poskrili vsi ostali Krničani, določeni od fašistov za izgon čez mejo. Zato so Ciligi postavili rok, do katerega se mora njim sam izročiti ali pa za vselej oditi od doma. Ker svojih žrtev niso dobili v pest, so se znesli nad drugim prebivalstvom: kmetom so grozili in jih zasramovali in nekatere pretepli.

V svoji stiski so se kmetje obrnili za pomoč na orožnike, toda poveljnik ondotne postaje se je na kratko odrezal: »Non possiamo fare nulla!« »Ne moremo nič pomagati!« Kam so se hoteli preganjani kmetje zateči? Ali naj bi mirno trpeli, da jih črnosrajčniki odtržejo od žena, otrok, domače zemlje in ognjišča ter brcejo čez mejo? Da so se temu z vsemi silami postavili po robu, je več ko naravno. Ko se se 4. aprila oboroženi fašisti spet spravili nad Krnico, so torej kmetje dobro vedeli, kaj jih čaka. Ker so jim predstavniki državnih oblastev že vnaprej, kar v obraz povedali, da v zaščito njihovih oseb in domov ne bodo mogli »ničesar storiti«, sta kmete prevzela bes in obup.

(Nadaljevanje)

POMOTA

Župnik iz Tinjana, katerega so preganjali fašisti, se ni pisal Kreljič, kot smo pomotoma objavili v zadnji številki, temveč Kraljič. Tinjanskemu gostilničarju, ki smo ga tudi zadnjič omenili, pa ni bilo ime Defor, ampak Defar.

(Uredništvo)

Beneška Slovenija

IZ SV. PETRA SLOVENOV

V prejšnjem tednu sta bili pred sodiščem v Florenci dve zadnji razpravi proti našim 51 obtožencem. Zaslišane so bile odločilne razbremenilne priče. Morda najvažnejša med njimi je bil bivši poslanec Albert Zanfagnini, čeprav zavzemajo drugi odlični možje, ki so bili zaslišani pretekli teden, danes važnejše položaje v italijanskem javnem življenju.

Zanfagnini je bil član pokrajinskega italijanskega narodno-osvobodilnega odbora (CLN) v Vidmu in je v njem predstavljal Kršč. demokracijo. Obenem z njim je bil v terek zaslišan agronom dr. Giovanbattista Angeli, ki je bil med partizansko borbo politični komisar brigade Bruno Buozzi in je sedaj tajnik socialistične federacije v Vidmu.

Bivši poslanec Zanfagnini se je v svojem pričevanju takoj dotaknil jedra oborožene borbe slovenskih in italijanskih partizanov proti nacističnemu okupatorju in je izjavil: »To sodelovanje je bilo tako tesno, da so bile partizanske edinice celo narodno mešane. V italijanskih partizanskih vrstah smo imeli jugoslovanske državljane, v slovenskih in jugoslovanskih vrstah pa italijanske partizane«. Po njegovem pričevanju so se po predaji Italije celo italijanski vojaki pridružili jugoslovanski partizanski vojski in se z njo skupno borili proti nemškemu nasilju.

Po 8. septembru so se tudi v Furlaniji organizirale partizanske enote, ki so se povezale s slovenskimi partizanskimi edinicami. To sodelovanje je italijanski narodno-osvobodilni odbor (CLN) smatral za povsem naravno in nujno, ker je bila borba proti okupatorju skupna obema narodoma. Za pravno stran procesa je tudi važen njegov odgovor na vprašanje državne-

ga pravnika, ali so bili v Beneški Sloveniji odbori Osvobodilne fronte in ali je imel CLN v Vidmu z njimi stike: »Za obstoj takih odborov sicer ne vem, vem pa, da so med CLN in vodstvom slovenskega osvobodilnega gibanja obstajali tesni odnosi in dogovor o skupnem sodelovanju v borbi proti okupatorju«.

Da bi sodišču razsvetlil takratne razmere, je Zanfagnini smatral za nujno potrebno ugotoviti, da so Nemci bili priključili tedaj »rajhu« vso Julijsko krajino in Furlanijo obenem z »Ljubljansko provinco« pod skupnim naslovom Adriatisches Küstenland, katerega vrhovni komisar je bil zloglasni Rainer. Ker so Nemci vodili politiko netenja nasprotstev med slovenskim in italijanskim življenjem, so imeli Slovenci in Italijani opravka s skupnim sovražnikom.

Zato je korist skupne borbe narekovala dogovor med slovenskim in italijanskim vodstvom osvobodilnega gibanja, da se vprašanje bodoče razmejitev med državama prepusti mirovni konferenci.

Na vprašanje odvetnika Della Pergola, ali mu je znano, da je bila »Ljubljanska provinca« priključena Italiji, je Zanfagnini izjavil, da je to pač »zgodovinsko dejstvo«.

Predsedniku sodišča, ki ga je vprašal, ali je CLN kdaj slišal o dejanjih, ki naj bi težila za tem, da bi se izbrisal italijanski značaj Beneške Slovenije, je Zanfagnini odgovoril, da to odločno zanika.

Na vprašanje državnega pravnika, ali je kdaj kaj slišal o uničenju seznamov prebivalstva na občinah, je Zanfagnini izjavil takole: »O tem ne vem nič, saj je prebivalstvo Beneške Slovenije italijanskih čustev, ker je bilo priključeno k Italiji že leta 1866. Je pa slovenskega porekla, kar dokazujejo že njegovi priimki. Zato ne morem verjeti, da bi slovenski partizani hoteli uničiti

te sezname, ki so najboljši dokaz o slovenskem poreklu tega prebivalstva.«

Prav tako je Zanfagnini podal pomembno izjavo na vprašanje odvetnika Tončiča, kakšno je bilo zadržanje beneškega prebivalstva do fašizma. Odgovoril je takole: Vse prebivalstvo je nasprotovalo fašizmu, ker je izvajal nasilje nad slovensko narodno skupino, medtem ko je bila liberalna Italija demokratična. Beneško prebivalstvo se je dobro izkazalo tudi v prvi svetovni vojni«.

Agronom dr. Angeli je poudaril, da so bili odnosi med garibaldinci in slovenskimi partizanskimi enotami najboljši. Vzajemno so sodelovali tudi na zborovanjih. O kaki propagandi za Jugoslavijo ne ve nič, tudi o kaki protitalijanski raznarodovalni politiki ni bilo nobenega znaka.

Na razpravi v sredo je bila zaslišana še cela vrsta razbremenilnih prič, med njimi senatorja Parri in Solari, komunistični poslanec Longo in Marij Lizzero, ki je bil politični komisar vseh italijanskih partizanskih enot v Furlaniji.

Dolžni smo vsem tem pričam izraziti polno priznanje za njihova resnicoljubna in nepristranska pričevanja, iz katerih popolnoma jasno izhaja, da so bili vsi naši obtoženci po nedolžnem leta in leta preganjani kot veleizdajalci in zločinci. S svojim pričevanjem so pokazali sodišču pot do popolne oprostitev 51 obtožencev naše trpinčene domačije.

IZ GRMEKA

Naša občinska uprava je kupila od zasebnikov precej zemljišča, na katerem bo zgradila 14 stanovanj za brezdomce in družine rudarjev, ki se bodo vrstile v domačijo iz tujine.

NOVI MEJNI PREHODI

Predstavniki obeh sosednih držav -so se dogovorili, da otvorijo pri nas nove prehode, in sicer v Srednjem, Klincu in Robedišču. Te so 1. marca tudi slovesno otvorili.

71

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

»Za božjo voljo! Saj so jo umorili,« vzklikne grofica. Brž pokličejo kapitana, ki šele sedaj zve, da vozi avstrijsko cesarico. Obrne ladjo nazaj proti Ženevi. Iz dveh mornariških ponjav in vesel naredo zasilno nosilnico; revno in umazano, za vladarico, ki je živela na vitez v soncu in blešču. Ko so jo nesli s parnika čez nabrežje v isti hotel, kjer je še pred dobro uro pila mleko in se pripravljala na obisk h grofici Rotschild, so se na marmornem obrazu je le nabirati smrtne srage. Hropenje se trga iz ranjenih prsi.

V hotelu položijo truplo na isto posteljo, kjer je prenočila. Še en globok vzdih, nato temna tihota.

Od nekod priteče zdravnik. V naglici pregleda rano.

»Je še kako upanje?« vpraša grofica Szta-ray.

»Nobenega več!« se glasi poslednja sodba. Iz bližnje cerkvice prihiti duhovnik z zadnjo popotnico. Vsi pokleknejo. Samo zadnjo odvezo dajo še umorjeni. V poslednjem trenutku se prikaže mrtvi cesarici lahen usmev na ustnih, kakor da čuti, da jo spremlja zadnja skrivnost v večnost.

»Nobeno gorje mi ni prihranjeno!«

Cesar Franc Jožef je prav isti dan zjutraj pisal cesarici. Zadnje dneve je tudi njega obhajala temna slutnja. Začutil je do žene, ki tava sama po svetu, nekaj več kot doslej. Piše ji:

»Prav vesel sem, da diha iz Tvojega zadnjega pisma nekaj več zadovoljnosti. Opisuješ mi krasen razgled na jezero in gorske velikane. Ganilo me je, ker praviš, da si zdaj želiš domov, v družinski mir. Nocoj moram tudi jaz odpotovati z Dunaja. Bog s Teboj, ljubi angel.«

Dan je cesar prebil v svoji pisarni in se je pripravljala, da gre nadzorovat vojaške vaje. Bil je kar dobre volje.

Zvečer ob petih prosi pribočnik Paar za nujno avdijenco. Vstopi ves bled v pisarno, v tresoči desnici drži kos papirja.

»Kaj se je pripetilo, ljubi grof Paar?«
»Veličanstvo, veličanstvo... nocoj ne smete odpotovati... Pravkar sem prejel slabe novice...«

Cesar skoči iz pisalnika. »Iz Ženeve?« vzklikne in iztrže pribočniku papir iz rok. Kot omamljen od udarca se sesede, čitajoč brzojavko: »Njeno veličanstvo cesarica hudo ranjena.«

»Brzojavite v Švico. Poizvedite bolj natančno!«

Na hodniku zaropočejo koraki; drugi pribočnik plane v sobo. Brzojavka!

»Njeno Veličanstvo cesarica je pravkar izdihnila«, bere nesrečni mož.

Bridko zaihti mogočni vladar in se kot posekano drevo zgrudi na mizo.

Cesar Franc Jožef joče kot otrok.

»Nobeno gorje mi ni prihranjeno,« toži in vzdihuje. Pribočnika stojita kot kipa in zreta na vladarja, ki je v tem hipu postal človek, katerega premetujejo valovi usode kot vsakega drugega smrtnika. (Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Novo oblike prosvetnega dela

Pogosto slišimo pritožbe, da današnja mladina nima več veselja za prosvetno delo in da bi se rada samo še zabavala. Zato da so pevski zbori, v kolikor sploh še obstajajo, v krizi. V njih so največ starejši člani, mladine pa prav malo. Zdaj je že velik dogodek, če priredijo v kaki vasi igro. To pa sta bili dozdaj glavni veji prosvetnega delovanja. Tako je govorjenje o hiranju prosvetne dejavnosti kar upravičeno.

Vendar pa se mi zdi, da ni nujno, da bi moralo tako biti ali da je sodobno življenje nasprotno kulturnemu delu na deželi in v mestu. Saj vidimo, da je ravno moderni čas razgibal kulturno življenje v svetu kakor nobena prejšnjih dob. Seveda ni vse kvalitetno, toda iz tolike množine pobud se vendarle porajajo na vseh področjih tudi odlične stvaritve. Zato morda vprašanje pri nas napačno oblikujemo, ker najbrž ne gre toliko za krizo prosvetnega delovanja kot takega, ampak le za krizo dosedanjih oblik prosvetnega dela. Če bi osvetlili vprašanje s te strani, bi se morda stvar ne videla tako hudo.

ZASTARELE OBLIKE PROSVETNEGA DELA

Sam nisem nikak strokovnjak za prosvetno delo na vasi, vendar bi rad izrazil nekaj misli in spoznanj, ki so se mi porodila ob tožbah o prosvetni krizi. Obžalujem sicer, da naša mladina ne hodi več tako rada k pevskim vajam kakor nekdanje čase, vendar jo razumem. Mladina je v prejšnjih časih delala v glavnem doma in večerne pevske vaje so bile zanjo edino razvedrilo čez teden in pravzaprav tudi edina priložnost, da se je lahko zvečer oddaljila od doma in se sestala. Bila je vesela te priložnosti in jo pridno izkoriščala.

Današnji mladi ljudje pa skoro vsi delajo drugje in ne več na kmetiji staršev ali pri kakem vaškem obrtniku. Zvečer se vračajo trudni iz tovarn, iz šol in delavnic ter jih nič kaj ne veseli misel, da bi še nekaj ur stali v kaki mrzli sobi in se učili starih ljudskih ali umetnih pesmi, ki jim v bistvu morda niti preveč ne ugajajo.

Isto velja za igre. Današnja mladina je toliko kritična, ali če hočete, razvajena, da se ne zadovoljuje s kakimi diletantskimi predstavami starih veseloiger, in zato tudi ni pripravljena, da bi sama nudila drugim take uprizoritve.

Bolj kot tako »prosvetno delo«, za katero se ji zdi čas proč vržen, jo mika lahko in rafinirano razvedrilo po težkem dnevnem delu: radio z bogastvom vedre lahke glasbe, televizija v bližnji gostilni ali vožnja na »vespi« z dekletom na zadnjem sedežu k filmski predstavi.

Toda zaradi tega naša mladina se ni slaba in brezbrizna do kulture. Prepričan sem, da mladi ljudje sami čutijo željo, da bi nekje aktivno sodelovali, le da ne najdejo priložnosti za to. Pogosto je ta želja živa v njih, ne da bi se je sami zavedali. Mi bi jim morali pomagati, da bi se je zavedli in bi jo lahko uresničili.

UPOSTEVAJMO OKUS MLADINE

Nesmiselno je danes zahtevati od mladine, da se bo navduševala za zborovsko petje raznih starih koračnic, polnih romantičnega potvarjanja resničnosti. Današnja mladina ni romantična ali bolje rečeno, če je, to čustvo skrbno skriva v sebi. Mladim ljudem danes ugajajo lahke popevke, ki v melodiji in besedilu izražajo barvo in duh časa. Zato bi morala tudi prosvetna društva nuditi mladim ljudem priložnost, da zadostijo temu svojemu okusu. Kako, je laiku težko reči. V tem pogledu bi morali tudi slovenski skladatelji bolj misliti na današnje potrebe prosvetnega dela. Slovenci smo smrtno resni ljudje tudi v glasbi. Vse, kar ni sonata ali simfonija, se zdi slovenskim skladateljem premalo resno. Toda kaj naj počno prosvetna društva s simfonijami, če nimajo orkestrów? Kot vsi moderni narodi, bi potrebovali tudi Slovenci moderno zvrst lahke glasbe, prijetne, melodiozne popevke, ki bi prijale razpoloženju današnje mladine v žalosti in veselju. Kak uspeh ima ta glasbena zvrst pri slovenski mladini in kako jo privlači, dokazuje uspeh bratov Avsenikov ali Adamiča.

To glasbo bi bilo treba plemeniti, pa bi privabila mnogo mladine v prosvetna društva. Namesto primitivnih tamburaških orkestrów naj bi usta-

navljali lahke orkestre ritmične glasbe in šele preko nje naj bi vrgajali v mladini okus za plemenitejšo glasbo.

Ustanavljati bi morali tudi čimveč folklornih skupin za slovenske plesse. Glasbeni narodopisni inštitut v Ljubljani je izdal v zadnjem času v dveh publikacijah primorske in koroške ljudske plesse z melodijami. Ostali sta skoraj nezapaženi, vsaj pri nas. Niti v slovenski knjigarni v Trstu ju nisem videl. Pri vsem tem slišimo tarnanje, da Slovenci nimamo lepih ljudskih plesov. Na gostovanjih po Evropi doživljajo pa ravno ljubljanske plesne skupine (n. pr. študentje »Toneta Tomšiča«) največje uspehe med vsemi jugoslovanskimi skupinami in to prav s slovenskimi pesmi, ki so ostali po sodbi tujih kritikov najbolj pristni in naravni.

Odrske uprizoritve naših društev naj bodo redke, zato pa dobre, in z uspelimi igrami naj bi hodile skupine gostovat v razne kraje. Občutek, da nudi gledalcem res nekaj kvalitetnega, bo rodil v mladih igralcih samozavest in jim bo dal veselje za nadaljnje delo.

VEC ZANIMIVIH PREDAVANJ

Prirejati bi bilo tudi treba več predavanj o zanimivih temah: o zdravstvenih, kulturnih, gospodarskih in političnih problemih, pa tudi o potnih vtisih iz tujih dežel, dokumentarnih filmov itd. Predavanja bi morala izgubiti priložnostni značaj. Organizatorji in poslušalci se ne smejo zbrati samo za-

KROZEK SLOVENSkih IZOBRAZENCEV V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 13. marca, ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje prof. P. Merkuja:

»O NOVEJSIH IZSLEDKIH SLOVENSKE GLASBENE ZGODOVINE«

KROZEK SLOVENSkih IZOBRAZENCEV V TRSTU vabi mladinke in mladince na celodnevni izlet, ki ga priredi v nedeljo, 15. t. m. na SLAVNIK in v PORTOROZ

Prijavi se lahko vsak dan od 9. do 12. ure v Trstu, ul. Commerciale 5/I. (tel. 28-770), kjer boš dobil vsa podrobna pojasnila. Prijave sprejemamo do 10. marca.

radi kake obletnice ali ker je bilo treba pač po daljšem času nekaj »prirediti«. Zanimiva predavanja o športu, o alpinizmu, o svetu, o zdravstvu naši ljudje vedno radi poslušajo. Morala bi biti tudi propagandno dobro pripravljena.

Oblik modernega prosvetnega dela pa je še veliko. Mladini bi bilo treba nuditi možnost, da gre v kak igralski ali režiserski tečaj (tu bi lahko pomagalo n. pr. SNG ali Radijski oder), tudi kak baletni tečaj bi bil zelo dobrodošel za podeželsko mladino (pred leti mi je pripovedovala ruska baletna pedagoginja o čudovito nadarjeni slovenski deklici menda iz Devina, ki pa ni imela možnosti, da se izpopolni). Predvsem pa bi bilo treba prirejati čimveč skupnih izletov, zlasti v slovenske planine, pa tudi v razna mesta, na Koroško, v Beneško Slovenijo, v Benetke itd. Z njimi naj bi šel vedno kak strokovnjak, ki bi jim nevsiljivo razložil vse pomembno, kar bi morali videti. Taki izleti bi se kmalu priljubili in bi postali dragoceno vzgojno sredstvo.

V moderno prosveto pa spadajo tudi razne oblike zabave in športa. Zakaj bi ne nudila prosvetna društva mladini tudi tega razvedrila, namesto da ga išče drugje?

Morda je marsikaj od tega res težko izvedljivo. Toda marsikaj je tudi takega, za kar ni treba drugega kot dobre volje in malo domišelnosti.

M. B.

POZABLJENI SLOVENSki PREGOVORI

Cesar ne vidi oko, srce ne poželi.

Dobremu vinu vode ni treba.

Sklonjenih glav sablja ne seka.

Ta pada, ki si upa vstati.

Ubaldo Vrabcac nagrajen

Skladatelj Ubaldo Vrabcac je dobil nagrado Zveze kulturnih in prosvetnih društev Bosne in Hercegovine za svojo skladbo »Maoče« na motiv juška partizanskega boja na bosanskih planinah. Simpatičnemu tržaškemu skladatelju naj gredo tudi naše čestitke k novemu uspehu! Zelimo pa, da bi njegovo novo skladbo — in ne samo to — kmalu slišali tudi na kakem koncertu v našem mestu.

PREŠEREN V BENGALSCINI

Pred nekaj meseci so v Kalkuti natiskali izbor Prešernovih pesmi v bengalskem jeziku. Prevod je pripravil profesor na kalkutiški univerzi Tripti Chatterjeel. Indijski književnik je pred izdajo obiskal kraje, kjer je naš največji pevec živel in deloval: Vrbo, Bled, Bohinj, Kranj in Ljubljano. Po njegovi zaslugi je Prešeren nastopil svojo pot tudi v Azijo prav v deželo pesnika in filozofa Tagoreja, kateremu je po svojih pesniških prvinah Prešeren podoben.

ZIVLJENJEPIS JANEZA XXIII.

Znana nemška založba Herder je izdala v lepi opremi in z mnogimi slikami življenjepis sedanjega papeža. Izšel je hkrati v Nemčiji, Ameriki, Angliji, Franciji, Spaniji, na Nizozemskem in na Japonskem. Knjigo, ki obsega 177 strani, je zložil italijanski učenjak Andrej Lazzarini. Delo ni običajen življenjepis, saj obsega po jeziku in vsebini že umetniško višino.

• Slovenski pisatelji gredo skozi obdobja... plodovitosti. Eno izmed takih obdobji, ki se začne okrog petdesetega leta, je obdobje »pisanja za mladino«. Kdaj se konča, še ni dognano, a kot se da sklepati, je morda predzadnje. Za Bevkom je zdaj zajadral v to obdobje tudi Miško Kranjec z obsežno (255 str.) »pravljico iz naše stvarnosti, za majhne in velike«, glavni naslov pa se glasi »Mesec je doma na Bladovici«. Pravi, da je za primer, da bo knjiga prevedena v tuje jezike (v srbohrvaščino bo gotovo), obširno razložil, kaj je to »Bladovica«.

• Tudi France Bevk je nedavno objavil pri ljubljanski Mladinski založbi svojo devetindvajseto ali trideseto mladinsko delo (točne zapovrstne številke že sam ne ve) z naslovom Pisani svet. Mladinska založba namerava baje izdati posebno Zbirko Frančeta Bevka.

† Dr. Lojz Kraigher

Dne 27. februarja so pokopali v Ljubljani slovenskega pisatelja dr. Lojza Kraigherja.

Pokojnik se je rodil v Postojni, večino življenja pa je preživel v osrednji Sloveniji. Ze leta 1907 je šel kot mlad zdravnik službovat v Slovenske gorice na Stajerskem. V tamkajšnjih podeželskih trgih je živo sodoživljal narodnostni boj med Slovenci in Nemci. Ta boj je opisal v svojem znamenitem delu Kontrolor Skrobar, ki velja za najboljši slovenski naturalistični roman. Vendar je delo ostalo nekam v senci in ni nikoli doživelo tistega priznanja, ki bi ga zaslužilo, čemur je najbrž krivo ravno to, da je napisano v naturalističnem slogu, ki je dolgo veljal pri določeni slovenski kritiki za nedostojnega. Toda Lojzu Kraigherju je bil ravno naturalizem najprimernejše sredstvo, da je izrazil v njem resnico. Resnica pa je bila ta, da je v boju, ki je divjal takrat za slovensko zemljo na Stajerskem, bilo tudi na slovenski strani marsikaj gnilega. Kraigher je bil domoljub in prepričan, da najbolj služi svojemu narodu s tem, da piše resnico.

Med prvo svetovno vojno je pripravljaval slovensko kulturno osamosvojitve v federativni slovenski državni enoti, a ustanovitev centralistične Jugoslavije ga je bridko razočarala. Veš čas je bil v stari Jugoslaviji med branilci slovenske narodne in kulturne individualnosti. Med vojno se je odločno pridružil osvobodilnemu gibanju in so ga zato januarja 1944 poslali v Dachau. Tam je kot zdravnik veliko pomagal internirancem in marsikomu rešil življenje.

Po vojni si je toliko opomogel, da je objavil še dve knjigi spominov na svojega prijatelja Ivana Cankarja in tako osvetlil njegovo osebnost še z nove strani.

Dr. Lojz Kraigher je bil tiha, skromna, pa pogumna in odkrita osebnost.

Poleg romana Kontrolor Skrobar ostane za njim še lepo število drugih del, zlasti dram, med katerimi je najbolj znana Na fronti sestre Zive.

Dočakal je 82 let.

GOSPODARSTVO

BODOČNOST KMEČKE POSESTI

Danes se mehanizacija zelo hitro razvija in širi na vseh področjih gospodarskega udejstvovanja: vedno popolnejši stroji nadomeščajo v industriji ročno delo; v velikih obratih je zelo mehanizirano celo knjigovodstvo; izredno mehaniziran je promet, saj bodo bodoči rodovi gledali na primer konje samo še pri konjskih dirkah in — v muzejih; traktorji nadomeščajo krotke vole in poljskega težaka. Čedalje bolj se nadalje mehanizira obdelovanje posestev in zemljišč, rigolanje ali globoko kopanje v vinogradih in sadovnjakih. Stroj torej vedno bolj nadomešča človeka.

Naravno je, da je mehanizacija najbolj učinkovita v velikih obratih. Nekaj hektarov veliko njivo traktor preorje z manjšimi stroški kot enako velike, a razkropljene parcele, kjer se mora stroj neprestano obratiti in zgubljeni pri tem mnogo časa.

Zato je umljivo, da se na zdrobljeni in razpršeni kmečki posesti, kot je žal pri nas, mehanizacija ne more bogve kaj razviti. Posledica je, da so pridelki dragi, proizvodjalni stroški pa preveliki. V takih razmerah naši pridelki ne bodo mogli dolgo vzdrževati konkurence.

Kako naj se reši to vprašanje, ki postaja iz dneva v dan bolj pereče?

Mali kmet si sam ne more pomagati. Tu so potrebni tudi vladni ukrepi: morali bi predvsem spremeniti zakone o dedovanju kmetijske posesti in preprečiti, da se mala kmetijska posest še nadalje drobi. Iziti bi moral nadalje zakon, ki bi pospeševal združevanje zdrobljene kmečke posesti, kar imenujemo: komasacijo. Premnogo kmečke posesti je namreč zdrobljene v 20 in več raztresenih parcel, medtem ko bi bilo gospodarsko neprimerno bolj koristno, če bi kmet imel vso zemljo skupaj, to je v eni sami parceli ali vsaj v manjšem številu večjih parcel.

Taka zakona bi našemu kmetijstvu mnogo koristila, a se zdi, da bi končno ne mogla rešiti kmečke krize, ki nastaja kot posledica mehanizacije, kajti posamezni kmečki posestnik bi si sam ne mogel nabaviti nujno potrebnih strojev. Tu bi morale priskočiti na pomoč kmetijske obdelovalne zadruge, ki bi imele stroje in izšolane strojnike. Najbolje bi bilo, da bi take zadruge nastale iz svobodne volje članov, a žal ne moremo preveč računati, da bodo kmetje toliko zavedni in take zadruge podprli. Ali naj se zavoljo tega ustanovijo obvezne obdelovalne zadruge? Kar je obvezno, je navadno zasovraženo, ker je proti prosti volji, ki je največje bogastvo človeka.

To so vzroki, da so vsi pravi ljubitelji našega kmečkega stanu upravičeno zaskrbljeni.

NE POZABITE DETELJIŠČ!

Deteljišča, predvsem lucernišča (večna detelja, erba medica) so zelo važni viri živalske krme in zato skoraj ni kmečkega posestva, kjer bi ne imeli vsaj nekaj zemljišča, posejanega z lucerno. Deteljišče pa je zelo važno tudi v kolobarjenju oziroma plodoredu, to je v menjavanju pridelkov na isti parceli. Splošno je znano, da na preoranem

deteljišču krasno uspevajo vsi pridelki, posebno koruza in krompir. To pa zato, ker nekateri izrastki na deteljnih koreninah lahko črpajo iz zraka dušik, ki ga zatem nako-pičijo v koreninah. Če travnik preorjemo, postanejo deteljne korenine gnojilo kot vsaka druga snov rastlinskega izvora, a imajo vrh tega še v sebi zalogo dušika (azoto).

Mnogi tožijo, da jim deteljišča zelo hitro izhirajo in da jih po 3 letih lahko že preorjejo. To drži samo, če ni bilo deteljišče pravilno nastavljeno. Tudi detelja zahteva kot vsaka druga kmetijska kultura globoko zrahljano zemljo, obilno gnojenje in pravilno setev. To velja za prvo leto. Drugo, tretje in četrto leto pa moramo deteljišče pravilno obdelati in pognojiti. Deteljišče moramo prevleči z ostro obteženo brano, ki bo izpulila mnogo plevela, med posameznimi rastlinami — deteljami — pa napravila zareze, kjer se bodo nabirala umetna gnojila in vlaga. Deteljišča moramo prebrati in pognojiti najpozneje do konca marca.

S čim gnojimo deteljišče? Zmotno je misliti, da ni potreben dušik, češ saj ga korenine same črpajo iz zraka. Izkušnje namreč pravijo, da detelja kljub temu še potrebuje in bogato poplača gnojenje z dušikom. Fosforova kislina je povsod koristna, a prav pri deteljiščih ne zaleže toliko, kot na njivah, katere orjemo. Zelo koristna pa je kalijeva sol, ki mora biti temelj vsakega gnojenja deteljišč. Za deteljišča so najbolj primerna sestavljena umetna gnojila, in sicer PKN ter fosfoazoto potassico. Tako prvega

kot drugega raztrosimo po 100 do 150 kg na furlansko njivo ali 30 do 40 kg na vsakih 1000 m². To opravilo izvršimo konec zime ali ob začetku pomladi.

LETOS MORAMO TRTAM OBILNEJE GNOJITI

Lansko leto so trte pri nas tako bogato obrodile, kot še nikoli ali vsaj dolgo ne. Na mnogih trtah je bilo toliko grozdja, da ga rastline niso mogle zadostno prehraniti in je zato slabo dozorelo ter imelo malo sladkorja. Le redki vinogradniki so to pravočasno opazili in trtam tako pomagali, da so porezali tudi napol zarojene grozde. Kdor je to opravil, je imel sladek mošt, vino pa je bilo dovolj močno, da ga je še precej drago prodal.

Zavedati se moramo, da so trte zaradi preobilice grozdja ošibe in jim zato moramo letos nuditi posebno pomoč, to je jim bogato gnojiti.

Najbolj primeren je hlevski gnoj, katerega izpopolnimo z umetnimi gnojili, ker je sam preenostransko gnojilo za trte. Isto velja tudi za gnojnico. Ti gnojili vsebujeta namreč mnogo dušika, ki je za trte sicer nujno potreben, a ne sam zase, ker pretirano pospešuje rast. Sam dušik tudi slabo vpliva na razvoj grozdja, predvsem na sladkor. Iz takega grozdja dobimo vino, ki se nerado čisti.

Zato bomo sicer trtam gnojili s hlevskim gnojem, a ga dopolnili s superfosfatom (perfosfato) in kalijevo soljo (sale potassico). Okoli vsake trte bi morali raztrositi pest superfosfata (okoli 150 gramov) in 75 gramov kalijeve soli. Če pa gnojimo s sestavljenim gnojilom (PKN ali fosfoazoto potassico), raztrosimo okoli vsake trte po dobro pest, to je 1/4 kg takega gnojila.

Športni pregled

MEDNARODNI NOGOMETNI TEKMI ITALIJA — SPANIJA

Na olimpijskem stadionu v Rimu sta se v soboto pomerili enajstorici Italije in Spanije. Italijansko moštvo so sestavljali: Buffon; Robotti, Castelletti; David, Bernasconi, Zaglio; Ghiggia, Lojaco, Nicole, Montuori in Barison. V španski enajstorici pa so nastopili: Alonso; Quincoces, Segarra; Santisteban, Santamaria, Gensana; Tejada, Kubala, Di Stefano, Suarez in Gento. Tekmo je sodil Avstrijec Seipelt.

Srečanje vsekakor ni zadovoljilo gledalcev, čeprav se italijanski športniki in časopisje sedaj veselo neodločenega izida (1:1), ker velja špansko moštvo za prvorazredno enajstorico. Italijani so imeli več prilik za gol kot gostje, a jih niso znali izkoristiti in si tako zagotoviti zmago. Vredni pohvale pa sta obe obrambi. Steber zrelješe igre gostov je bil srednji napadalec Di Stefano. Italijansko moštvo je v glavnem razvilo obrambno igro in prehajalo na nasprotnikovo igrišče le s protinapadi. Španci so pokazali, da dobro obvladajo žogo, a so zgubljali preveč časa v podajanju.

Oba gola sta bila dosežena v drugem polčasu. Za Spanijo je gol zabil Di Stefano, za Italijo pa Lojaco.

V nedeljo sta se v Madridu srečali moštvi Italije B in Spanije B. Tekma se je končala z neodločnim izidom 0:0. Tudi tokrat sta se dobro izkazali obrambi, medtem ko so napadalci razočarali.

SARDINSKI TEDEN V KOLESARSTVU

Belgijec Rik Van Looy je zmagal na drugi kolesarski dirki »Po Sardiniji«. Zmagovalec je znan kot odlični dirkač na zmerne dolžine. Ta dirka se je torej ujemala z njegovimi sposobnostmi, saj je v celoti merila le 1.000 km, ki so bili porazdeljeni v šest etap. Odločni Rik je zmagal kar v treh etapah.

Med nastopajočimi so bili znani kolesarji, kot so: Bobet, Rolland (lanskoletni zmagovalec dirke), Delilippis, Nencini, V. Favero, Sabbadin, Vannitsen, Moser, Fornara in Bahamontes. Zmagovalec je dokazal, da zna izrabiti vsako ugodno priliko in je zato zaslužen osvojil prvo mesto. Drugo mesto je zasedel Italijan Moser, ki se je dobro izkazal tako po ravnini kot po vzpetinah.

Končna lestvica: 1. Van Looy, 2. Moser, 3. Nencini, 4. V. Favero, 5. Bobet.

Letos so desetletje priredili dirko Sassari-Cagliari. Zmagal je Belgijec Sorgeloos.

SPORT PO SVETU

Drsanje — V Colorado Springsu (ZDA) so športniki enajstih držav nastopili na tekmah za svetovno prvenstvo v umetnem drsanju. Moški so se takole uvrstili: 1. Jenkins (ZDA), 2. Jakson (Kanada), 3. Brown (ZDA). Ženske so zasedle tale mesta: 1. Heiss (ZDA), 2. Walter (Avstrija), 3. Dijkstra (Nizozemska). Med dvojicami sta Wagnerjeva in Paul (Kanada) tretjič zaporedoma zmagala. Na tekmo vanju za prvenstvo v plesu je zmagala dvojica Jones in Doreen Denny (Anglija).

Smučanje — V Sportiniji so se zaključile tekme za italijansko državno prvenstvo. V moškem slalomu je zmagal Zulian, v veleslalomu Senoner, v smuku Alberti, v štafeti 3x10 km društvo Cauriol, v teku na 15 km Giulio De Florian in v teku na 30 km Federico De Florian. V ženskem slalomu je zmagala Chenal-Minuzzo, v veleslalomu je bila najuspešnejša Schir, v teku na 10 km Bellone, v smuku Riva, v ženski štafeti 3x5 km je zmagalo društvo Zahodne Alpe.

Na smučiščih v Squaw Valleyu, kjer bodo prihodnje leto zimske olimpijske igre, so bila tekmo vanja za prvenstvo ZDA. Sodelovali so tudi tekmovalci iz evropskih držav. Junaka tekmo vanja sta bila Američan Werner in Avstrijec Pravda.

Rugby — V okviru turnirja »Petih narodov« v Twickenhamu je Anglija zaigrala neodločeno (3:3) proti Franciji. V Edinburgu sta nastopili Irska in Škotska. Zmagalo je irsko moštvo z izidom 8:3.

20

Za
naše
najmlajše
v
srcu
Afrike

NASE NAJMLAJŠE BRALCE OPOZARJAMO, DA BOMO V ENI PRIHODNIH ŠTEVILK PRICELI OBJAVLJATI NOVO PUSTOLOVŠCINO, KI JO BODO GOTOVO Z ZANIMANJEM PREBIRALI.

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

55

Posebno rad se je pogovarjal o tiskarni, ki jo je vodil. Iz majhnega in zastarelega podjetja je napravil veliko tiskarno z najmodernejšim strojnimi parkom v Sloveniji. Še tik pred vojno je naročil moderen rotacijski stroj. Nemoi pa so mu vse zaplenili. To ga je bolelo, vendar pa je bil prepričan, da bodo morali po izgubljeni vojni oropane stroje vrniti in da bo lahko obnovil podjetje ter ga dvignil na prejšnjo višino. Ta misel ga je navdajala s pogumom in optimizmom, da je vedro prenašal vse težave taboriščnega življenja, četudi ni bil več mlad. Mislim, da mi bilo v Dachauu bolj vedrega in dobrovoljnega človeka, kot je bil Hra-stelj. Bilo je, kot da je neobčutljiv za kisline taboriščnih bridkosti, ki so očitno ali skrivaj razjedale vsakega med nami. Ostal je celovita osebnost, vedno uravnovešen in pripravljen na šalo. Nič ga ni moglo spraviti iz ravnotežja. Tudi v najbolj živi debati je znal ohraniti oblast nad svojim jezikom. Le njegov humor je postal ujedljiviji. Ko sem ga bolj spoznal, se mi ni zdelo več čudno, da si je znal pridobiti kljub svoji duhovski suknji tako

ugleden položaj v mariborskem gospodarskem življenju. Bil je realist in preudaren v svojih sodbah, nikoli zanesenjaški, rajši nekoliko konservativen, pri tem pa velikopotezen, podjeten, prebrisan in osebno ljubeznen.

V razgovorih z njim so minile najprijetnejše ure, kar se jih spominjam iz Dachaua. Poznal je zelo veliko ljudi, s katerimi se je seznanil pri svojem gospodarskem, političnem ali duhovniškem delovanju, in pripovedoval nam je vsakovrstne anekdote o znanih in neznanih ljudeh, ali o svojih srečanjih in izkušnjah tako v mladosti kot v poznejših letih. Mislim, da je bilo večsah tudi nje-mu hudo pri srcu, saj je bil že skoro ves čas od zasedbe Maribora v Dachauu, a je s takim vedrim pripovedovanjem odvrčal svoje misli in morda tudi slutnje od žalosnih stvari in jih usmerjal k bolj veselim in zlasti k takim, ki niso imele nič skupnega s taboriščnim življenjem. Rad je pripovedoval tudi o življenju na 26., to je na duhovniškem bloku, kjer so bili zbrani katoliški in protestantovski duhovniki iz skoro vseh evropskih držav. Posebno nas je zanimalo mirno in celo prijateljsko sožitje med duhovniki različnih ver, ki so celo uporabljali isto sobico za kapelo. Ganljivo je bilo njegovo pripovedovanje o tem, kako so shranjevali Naj-svetejše in ga skrivali pred SS-ovci.

S svojo zgovornostjo, vedrino in miselnostjo je vplival Hra-stelj kot nekak nevtralizator taboriščne miselnosti in melanho-

TEDENSKI KOLEDARČEK

8. marca, **nedelja**: 4. postna, Janez
 9. marca, **ponedeljek**: Frančiška
 10. marca, **torek**: 40 mučencev
 11. marca, **sreda**: Sofronij
 12. marca, **četrtek**: Gregor
 13. marca, **petek**: Kristina
 14. marca, **sobota**: Matilda

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 4. marca si dobil oz. dal za:
 ameriški dolar 620—623 lir
 avstrijski šiling 23,75—24,25 lir
 100 dinarjev 76—79 lir
 100 francoskih frankov 122—125 lir
 funt šterling 1725—1750 lir
 nemško marko 148,75—149,75 lir
 švicarski frank 143,50—145 lir
 zlato 704—707 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 8. marca, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Slovenski zbori; 17.00 »Othello«, drama v 5 dej. (W. Shakespeare - O. Zupančič). Igrajo člani SNG v Trstu; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Sapho«.

Ponedeljek, 9. marca, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zivljenje tujih ptičev: »Tukan«; 18.10 Koncert basista Zarka Cvejiča, pri klavirju Claudio Gerbitz; 19.00 Pisani balončki, radijski tehnik za najmlajše; 20.00 Sportno trihuna; 20.30 W. A. Mozart: »Figarova svatba«, opera v 4 dej., 1. in 2. dejanje; dunajski filharm. orkester in zbor dunajske državne Opere vodi Erich Kleiber. Ob 21.20 »Opera, avtor in njegova doba«; 22.30 Ruske narodne in nabožne pesmi.

Torek, 10. marca, ob: 18.00 Z začarane police — Edvard Martinuzzi: »Uganka«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije; 20.30 Operetna glasba; 21.00 Postno predavanje — Stanko Janežič: »Obhajilo«; 21.15 W. A. Mozart: »Figarova svatba«, opera v 4 dej., 3. in 4. dej.; dunajski filharm. orkester in zbor dunajske državne Opere vodi Erich Kleiber. Približno ob 22. uri: Obletnica tedna: M. Javornik: »80-letnica rojstva Alberta Einsteina«.

Sreda, 11. marca, ob: 13.30 Lahke melodije; 18.00 Radijska univerza — Luigi Volpicelli: Poklicna usmeritev: »Sposobnost in osebnost«; 18.10 Bruckner: Simfonijski št. 3 v d-molu, imenovana Wagner; 19.05

Zdravstvena oddaja; 20.30 Slovenske instrumentalne zasedbe; 21.00 »Zivljenje«, igra v 3 dej. (Zorzi - Javornik). Igrajo člani RO.

Četrtek, 12. marca, ob: 12.55 Orkester Andre Kostelanetz; 18.00 Z začarane police — Marija Polak: »Pravljica o trobentici«; 18.10 Simfonični koncert orkestra beneškega gledališča La Fenice; Stjepan Sulek: Heroična simfonijska; 19.00 Šola in vzgoja — Cvetko Skok: »Angleška šola danes«; 21.00 Postno predavanje — Janez Vodopivec: »Mašniško posvečenje«; 21.30 »Potovanje na Mesec«, rad. zgodba. (Ch. Chilton - M. Javornik). Igrajo člani RO.

Petek, 13. marca, ob: 18.00 Radijska univerza — Ivan Artač: Zivljenje starih Egipčanov: »Zadnji dom«; 18.40 Samospevi Antonina Dvoraka v izvedbi sopranistke Ileana Bratuzeve; 19.00 Sirimo obzorja — Margherita Cataneo, priredba Slavko Rebec: Vzgoja v zgodovini: »Francija, kraljestvo mode«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.40 Ansambel Borut Lesjak; 2.00 Poslednji dnevi slovenskih književnikov — »Josip Murn«; 22.15 Koncert pianista Pavla Sivica.

Sobota, 14. marca, ob: 14.45 Harmonikar Rajmund Hrovat; 16.00 Novelist tedna; 18.00 Oddaja za najmlajše — Radislav Rudan - Saša Martelanc: »Bilo je nekoč... Vesela očala«. Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 »Sanja Hyhlick in prijateljci«, detektivska zgodba. Igrajo člani RO.

ŽENSKI KOTIČEK**NEKAJ O MEDU**

Nekoč so ljudje zauživali več medu kot danes. Med je namreč odlična hrana in obenem naravno zdravilo. Če je kdo prehlajen, jemlje vsa mogoča zdravila, a se ne spomni, da je prav med, oziroma njegov sirup najuspešnejše zdravilo proti kašlju. Sirup takole pripravimo: limono kuhamo deset minut, jo prerežemo, iztisnemo sok v velik kozarec, prilijemo dve žlici glicerina in dodamo toliko medu, da bo kozarec poln. Sirup zaužijemo trikrat na dan.

Zaradi mravljinčne kisline med ozdravi tudi gripo in krepi mišice, zaradi fosfora pa koristi zlasti tistim, ki opravljajo umsko delo.

DVA RCEPTA ZA MEDENI KOLAC**Medeni kolač z mandeljni**

Potrebujemo: pol kg navadne moke, pol kg medu, četrta kg sladkorne moke, 3 jajca, nekoliko cimeta in drugih začimb ter 10 dkg mandeljnov.

Med in sladkor skuhamo, pridenemo presejano moko, jajca in dišave. Zmes mešamo tako dolgo, dokler se ne speni. Tako pripravljeno testo položimo v pomaščen pekač. Na vrh postavimo olupljene mandeljne ter pečemo 2 uri na srednjem ognju.

Mehak medeni kolač

Potrebujemo: četrta kg medu, 12 dkg sladkorja, 1/8 mleka, pol kg ržene moke, eno žlico, jedilne sode, eno jajce ter začimbe po okusu.

Iz naštetih sestavin pripravimo testo, ki ga denemo v pomokan in pomaščen pekač. Ko je kolač spečen, ga zrežemo na rezine.

IZ GORICE

RAZPIS NATECAJA. Ravnateljstvo slovenske nižje srednje šole v Gorici razpisuje natečaj za mesto telovadnega postrežnika. Pogoji so navedeni v razpisu, ki je na ogled na razglasni deski šole v ul. Randaccio 22. Rok za vlaganje prošenj zapade 12. marca.

NAGRAJEVANJE VISOKOSOLCEV

Na zadnji seji je goriški pokrajinski svet med drugim sklenil izplačati 50 tisoč lir nagrade goriškim visokošolcem, ki bodo v letošnjih diplomskih delih obravnavali snov iz gozdarstva, industrije, zgodovine, poljedelstva in zemljepisa goriške pokrajine.

SLOVENSKIM KMETOVALCEM

Ker se veleseljmov v Veroni zelo radi udeležuje, jejo tudi slovenski kmetovalci, jih obveščamo, da se letošnji veleseljem kmetijskih strojev in živine v Veroni začne 8. in zaključí 16. marca.

Na takih sejmih kmetovalec marsikaj vidi, kar koristno lahko uvede na svojem posestvu.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠCE V TRSTU

V **nedeljo**, 8. marca, ob 15. uri v prosvetni dvorani »A. Sirk« v Sv. Križu

Marija Holkova

PEPELKA

V **nedeljo**, 8. marca, ob 17. uri na Kontovelu

Leopold Lahola

MADEZI NA SONCU

V **sredo**, 11. marca, ob 21. uri v Avditoriju v Trstu

KRSTNA PREDSTAVA

PEKEL JE VENDAR PEKEL

fantazija v dveh dejanjih

OGLEDALO

monolog

Spisal Josip Tavčar

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29-477

lije, ki sta bili najnevarnejši sovražnici internirancev, in bila je prava sreča, da smo ga imela med seboj. Tako smo v mislih živeli čimveč izven taborišča, hodili v preteklosti ali bodočnosti, ali pa se ukvarjali z znanstvenimi, političnimi in drugimi abstraktnimi vprašanji in se duhovno iztrgali iz taboriščnega okolja, ki nas je utesnjevalo in morilo.

To je trajalo le nekaj mesecev, a še danes sem prepričan, da so tisti meseci zadostovali, da sem se ohranil duševno vedrega in odprtega ter končno vzdržal tudi najhujše mesece pred osvoboditvijo.

Kot rečeno, nas je bilo v komandi kakih osemdeset in od tega več kot polovica Slovencev. Intelktualci, zbrani v komandi Wildpark, bi bili lahko predstavljali kar čeden slovenski kulturni klub. Zastopani so bili vsakovrstni svobodni poklici, od odvetnikov do pisateljev. Te zadnje je zastopal Ludvik Mrzel, ki pa ni delal z našo skupino pri »štihanju« in sajenju zelenjave, ampak je na drugem koncu Wildparka urejal neke gredice. Po njegovih hnjigah sem ga že od prej dobro poznal, a osebno sem ga spoznal šele v Wildparku. Bil je vedno miren in resen, le malokdaj se je nasmehnil. Tudi govoril ni mnogo. Še najrajši je govoril o koncu vojne in vse njegove misli in vsi njegovi načrti so bili usmerjeni v to, kar je bilo seveda naravno, saj je bilo tudi pri drugih tako. Le da se je pri njem zdelo, kakor da opravlja vse nekam mehanično in v globoki zamišljenosti, kot da živi v mislih že v bodočnosti. Večkrat je govoril o tem, da bo svoje doživljaje v Dachau opisal v knjigi. Imel sem vtis, da veliko misli na tisto knjigo, zato je tembolj čudno, da ni še ničesar napisal iz tistih dni, ali pa vsaj ni hotel objaviti, ker tudi njega so po vojni čakala razna razočaranja.

Znani botanik prof. Bernot iz Ljubljane je bil ena najbolj priljubljenih osebnosti v komandi. Bil je nekak »podkapo« botaničnega oddelka, ki je imel svoj sedež v majhni lovski vili sredi smrečja ob jezercu. Tam so sušili in herbarizirali vsakovrstno rastlinje, preučevali njegove lastnosti in ga selekcionirali. Vse skupaj je bilo malo podobno alkimistični delavnici. Na štedilniku so se kadili lonci, v katerih so se kuhala čudna aromatična zelišča, a med te vonje se je pogosto pomešal vonj kavnega nadomestka ali čaja, pa tudi marsikaka mineštra se je skuhalo v tistem laboratoriju. To je bil sploh najbolj skrivnosten oddelek na plantazi. Ker so delali v vili, je bilo njihovo delo skrito radovednim očem in povrh je veljalo za zelo strokovno, tako da se tudi Močala ni vtikal vanj. Bernotovi ljudje so imeli zato najbolj mir med vsemi in za zidovi vile so se lahko počutili skoro varne pred presenečenji. Kot sem slišal po vojni, so si zgradili tam zadnje mesece celo radijski sprejemni aparat, kar je bila vsekakor izredna držnost, če je bilo res.

Nekateri so morali rastlinje tudi fotografirati, a znani slikar Ivan Vavpotič je imel nalogo, da ga je risal. Še rajši pa je risal po lastnem navdihu. Čeprav je delal pri lepem in grdem vremenu v vili, je imel med nami vsemi najbolj zdravo barvo. Tudi njega sem spoznal šele na plantazi. Bil je visok, vzravnan in čudno tih; bil je sploh najbolj redkobeseden človek med nami; le poredko je odprl usta.

Ko je bilo še hladno ali ob grdem vremenu smo nekoliko zavidali one v »laboratoriju« tudi zato, ker so bili bolj zavarovani pred pogledi straž. Toda pri lepem vremenu bi nikakor ne bili zamenjali z njimi, zlasti ko je nastopilo poletje in je ves Wildpark cvetel v najpestrejših barvah.

(Dalje)